GuyAI

מבית GOOL בגרויות

סוג המבחן:	מבחן תנופה
כיתה:	ט'
מספר שאלות:	26
משך המבחן:	90 דקות
קובץ:	שאלון

עברית

מבחן תנופה לכיתה ט' – נוסח 2026

שם: _____

בקובץ זה: המבחן - הטקסטים והשאלות, עם מקום לתשובות. התשובות וההסברים - בקבצים "תשובות" ו"פתרון מלא".

בהצלחה!

הוראות

המבחן כולל חמישה טקסטים, ועל כל אחד מהם יש שאלות:

1. אספרנטו – שפה אחת לכל העמים

2. מה מיוחד בשפת האספרנטו?

3. ללמוד מן הטבע

4. מכינים ילדים לעולם הכסף

5. על מה הולך הכסף שלכם?

קראו כל טקסט בעיון לפני שאתם עונים על השאלות שלו, והשאירו אותו פתוח לפניכם כדי שתוכלו לחזור אליו.

בשאלות שבהן יש לבחור תשובה, בחרו את התשובה הנכונה לדעתכם (בשאלה 17 יש לבחור שתי תשובות).

בשאלות שבהן צריך לכתוב תשובה, כתבו בשפה ברורה ובמשפטים שלמים.

זמן: 90 דקות.

טקסט 1: אֶסְפֶּרַנְטוֹ – שפה אחת לכל העמים

1 *איך אפשר לשוחח עם אנשים מכל קצות העולם בלי ללמוד עשרות שפות? רופא צעיר מפולין היה בטוח שמצא לכך פתרון. על השפה שהמציא ועל מה שעלה בגורלה תקראו בטקסט שלפניכם.*

2

בשנת 1887 יצא לאור ספר קטן בשם "שפה בין־לאומית", שזכה לכינוי "הספר הראשון". בספר הציג ד"ר אליעזר לודוויג זמנהוף שפה חדשה. השפה הזאת לא נוצרה מעצמה, כמו רוב השפות, שהתגבשו לאורך מאות ואלפי שנים בפיהם של עמים שלמים. זמנהוף בנה אותה בכוונה תחילה, וקיווה שתהיה שפה משותפת לכל האנושות ותקרב בין העמים. על הספר הוא לא חתם בשמו האמיתי, אלא בכינוי "דוקטורו אֶסְפֶּרַנְטוֹ" – בשפה החדשה פירוש הכינוי הוא "הרופא המקווה". מהכינוי הזה נגזר שמה של השפה: אספרנטו, כלומר "השפה של התקווה".

3

ראשיתה של שפת האספרנטו

זמנהוף (1859–1917) גדל בעיר בְּיָאלִיסְטוֹק, השוכנת היום בפולין. בימי ילדותו חיו בעיר זו לצד זו כמה קבוצות אֶתְנִיּוֹת[1] – יהודים, פולנים, רוסים וגרמנים – וכל קבוצה דיברה בלשון משלה. בני הקבוצות לא הבינו זה את זה, ולכן שררו ביניהן חשדנות ומריבות תכופות. המציאות הזאת הניעה את זמנהוף הצעיר לחפש דרך שבה בני אדם מעמים שונים יוכלו לדבר זה עם זה בלי קושי.

4

האהבה לשפות ליוותה את זמנהוף מגיל צעיר. בבית הוריו שמע ודיבר רוסית, יידיש ופולנית, ובהמשך רכש גם גרמנית, צרפתית ועברית, ואף למד שפות עתיקות, כמו לטינית, יוונית וארמית. הידע הרחב הזה עמד לרשותו כשניגש לבנות שפה חדשה: בשנת 1878, כשהיה בן תשע עשרה בלבד, השלים דגם ראשון של האספרנטו. גם בשנים שבהן למד רפואה באוניברסיטה המשיך לשכלל את השפה, ורק בשנת 1887 הגיע לנוסח שנראה לו סופי. את הנוסח הזה הציג בספרו "שפה בין־לאומית". הספר נכתב ברוסית, ורק מאוחר יותר תורגם לשפות אחרות.

5

האספרנטו יוצאת לעולם

זמן קצר אחרי שהספר תורגם לכמה שפות, החלה האספרנטו להתפשט ברחבי העולם: קמו חוגים של דוברי השפה, ויצאו לאור ספרים שעסקו בה. בשנת 1905 התכנסה ועידת האספרנטו העולמית הראשונה, ומאז נפגשים בה דוברי השפה מכל העולם מדי שנה. באותם ימים נדמה היה שחלומו של זמנהוף קרוב להתגשם.

6 אולם שתי מלחמות העולם – הראשונה (1914–1918) והשנייה (1939–1945) – פגעו קשות במעמדה של האספרנטו, בעיקר במדינות אירופה, כמו גרמניה, ספרד וברית המועצות. השלטונות במדינות האלה חששו שהשפה החדשה תדחק את השפה הלאומית, ורצו לחזק את הקשר של האזרחים למדינה, לתרבות שלה ולשפה שלה.

7 ובכל זאת, לא כולם הפנו עורף לאספרנטו. בשנת 1954 החליט ארגון אונסק"ו[2] להכיר באגודת האספרנטו העולמית כארגון בין־לאומי, שרשאי להשתתף בחלק מהדיונים ומהכנסים של האו"ם. בשנת 1985 קרא אונסק"ו למדינות העולם להכניס את האספרנטו לתוכניות הלימודים בבתי הספר. בשנת 2017, כשמלאו מאה שנה למותו של זמנהוף, הכריז הארגון על השנה כעל "שנת זמנהוף".

8

שפת האספרנטו היום

במאה ה־21 קיבלה האספרנטו תנופה חדשה בזכות המרשתת (האינטרנט). היום אפשר למצוא ברשת קורסים רבים ללימוד השפה בחינם, וגם מילון ומדריך מלא לכללי הדקדוק שלה, ואפשר לתרגם ממנה ואליה באתרי תרגום ממוחשבים. עם זאת, מספר הדוברים שלה עדיין קטן: רק כשני מיליון איש בעולם מדברים אספרנטו – מתוך כשמונה מיליארד בני אדם שחיים היום על פני כדור הארץ.

9 סיפורה של האספרנטו מלמד כמה חזק הרצון של בני האדם למצוא דרך לגשר על ההבדלים בין תרבויות שונות, כדי שאנשים מכל העולם יוכלו לדבר זה עם זה בפשטות, ביעילות, בידידות ובכבוד הדדי.

10 [1] קבוצה אֶתְנִית – קבוצת בני אדם שיש להם עבר היסטורי משותף, ולכן יש להם גם מאפיינים משותפים, כמו תרבות, מנהגים, שפה ודת.

[2] אונסק"ו – ארגון החינוך, המדע והתרבות של האו"ם.

טקסט 2: מה מיוחד בשפת האספרנטו?

1

תלמידים שקראו את טקסט 1 רצו לדעת עוד על האספרנטו, ומצאו טקסט קצר שמתאר את המאפיינים שלה. קראו אותו.

2

האספרנטו לא נועדה לתפוס את מקומה של שפת האם של אף אדם. היא אמורה להיות שפה נוספת לכל אדם – שפה בין־לאומית ונייטרלית, שאינה שייכת לעם מסוים. ביסודה עומדים ערכים של כבוד לזולת, קבלת האחר וביטול ההבדלים בין מעמדות בחברה. בשפות רבות המצב שונה: בגרמנית, למשל, פונים לאדם זר או לאדם בעל מעמד בצורת פנייה מכובדת (Sie), ואל חבר קרוב – בצורה אחרת (du). באספרנטו, לעומת זאת, כל הדוברים פונים זה אל זה באותה צורה.

3

המאפיינים הלשוניים העיקריים של האספרנטו:

• בשפה יש כ־500 מילים בסיסיות, ומהן אפשר לבנות יותר מ־5,000 מילים תקינות. לכן לומדים רבים מתחילים לדבר ולכתוב בה כבר שבועיים–שלושה אחרי תחילת הלימוד.

• הדקדוק של השפה מבוסס על 16 כללים בלבד (בעברית, לשם השוואה, יש הרבה יותר כללים).

• הפנייה לזכר ולנקבה זהה.

• לכל אות יש צליל אחד קבוע, ולכן ההגייה ברורה וחד־משמעית.

• כל אות שנכתבת במילה גם נהגית.

• צורת הפועל משתנה רק לפי הזמן, ולא לפי הגוף. בעברית, למשל, אומרים "אני כתבתי" אבל "הוא כתב", ובאספרנטו אומרים mi skribis וגם li skribis. עוד דוגמאות מופיעות בטבלה.

זמן	גוף	הפועל בעברית	הפועל באספרנטו
עבר	אני (mi)	כתבתי	skribis
עבר	הוא / היא (li / ŝi)	כתב / כתבה	skribis
עבר	אנחנו (ni)	כתבנו	skribis
עבר	הם / הן (ili)	כתבו	skribis
עתיד	אני (mi)	אכתוב	skribos
עתיד	הוא / היא (li / ŝi)	יכתוב / תכתוב	skribos
עתיד	אנחנו (ni)	נכתוב	skribos
עתיד	הם / הן (ili)	יכתבו	skribos

טקסט 3: ללמוד מן הטבע

בתחום מדעי הטבע התפתח ענף מחקר שבו מתבוננים בטבע ומחקים אותו לטובת בני האדם. הענף נקרא בִּיוֹמִימִיקְרִי (בִּיוֹ = חיים, מִימִיקְרִי = חיקוי), והרעיון שבבסיסו פשוט: במשך מיליוני שנים מצאו בעלי החיים והצמחים – "מהנדסי הטבע", כפי שהחוקרים מכנים אותם – פתרונות לבעיות שעמדו בפניהם. חלק מהבעיות האלה דומות לבעיות של בני האדם, ולכן הם יכולים ללמוד מהפתרונות ולהתאים אותם לצורכיהם.

החוקרים בענף הזה רוצים להחליף את הגישה של שימוש במשאבי הטבע וניצולם בגישה אחרת: התבוננות בטבע ולמידה ממנו.

אחד הראשונים שגייסו את הטבע לטובת המצאותיהם היה לאונרדו דה וינצ'י (1452–1519) – צייר, ממציא ומדען. דה וינצ'י רצה להבין איך ציפורים מצליחות לעוף, ולכן צפה בהן פעמים רבות ובדק איך הן שומרות על שיווי משקל בעזרת הכנפיים והזנב. על סמך התצפיות, ובזכות הכישרון שלו כצייר, שרטט תוכניות מפורטות של "מכונות מעופפות".

אמנם בימיו לא נבנה אף כלי טיס לפי התוכניות האלה, אבל דה וינצ'י הניח את היסודות לביומימיקרי. מאז ועד היום, תחומים רבים – ובהם ספורט, רפואה, אדריכלות ותחבורה – לומדים מן הטבע כדי ליצור מכשירים חכמים, חומרים חדשים ועוד.

דוגמה מעולם התחבורה היא הרכבת המהירה של יפן. בשנות התשעים של המאה ה־20 התגלתה בה בעיה: כשהרכבת נכנסה למנהרה במהירות גבוהה, היא דחסה לפניה את האוויר,

ובקצה השני של המנהרה נשמע רעש חזק, כמו פיצוץ. הרעש הפריע לנוסעים ולתושבים שגרו ליד המסילה. המהנדס אֵיגִ'י נָקָטְסוּ, שהיה גם חובב צפרות, שאל את עצמו: איך מצליח השַׁלְדָּג – ציפור קטנה שצוללת לתוך המים כדי לצוד דגים – לעבור מהאוויר אל המים כמעט בלי להתיז טיפה?

התשובה נמצאה במקור של השלדג: הוא ארוך, צר ומחודד, ולכן הוא חותך את המים בקלות. נקטסו ועמיתיו עיצבו מחדש את חזית הרכבת, כך שתהיה ארוכה ומחודדת כמו מקור השלדג.

הרכבת החדשה יצאה מהמנהרות בשקט, וגם נסעה מהר יותר וצרכה פחות חשמל.

4 גם בעולם הספורט מחפשים השראה בטבע. מעצבים של ציוד ובגדי ספורט מתבוננים בתכונות שעוזרות לבעלי חיים לשרוד, ומנסים לחקות אותן. הכריש, למשל, שוחה מהר מאוד, בין השאר בזכות העור שלו.

עור הכריש מכוסה בקשקשים זעירים דמויי שיניים, שמכוונים את זרימת המים לאורך הגוף ומקטינים את החיכוך בין הגוף למים. בהשראת עור הכריש פיתחה חברה לבגדי ים בגד ים לשחיינים מקצועיים, שהבד שלו מחקה את מבנה הקשקשים.

בגד הים מקטין את ההתנגדות של המים, וכך עוזר לשחיינים לגלוש במים מהר יותר. שחיינים רבים לבשו אותו בתחרויות השחייה של המשחקים האולימפיים בשנת 2000. גם מעצבים של נעלי ריצה ושל כפפות לטיפוס בוחנים את כפות הרגליים של בעלי חיים שרצים או מטפסים היטב, כדי לשפר את האחיזה של הציוד בקרקע ובסלע.

5 בתקופה שלנו, שבה הטכנולוגיה מתקדמת בקצב מהיר, צפויות עוד המצאות מפתיעות רבות – כל עוד חוקרים וממציאים ימשיכו להתבונן בטבע וללמוד ממנו. מי יודע? אולי גם הפתרון לבעיה שמטרידה אתכם היום כבר מסתתר אי שם בטבע – בעלים של צמח, בכנף של חרק או בגוף של דג – וכל מה שצריך הוא להתבונן היטב.

טקסט 4: מכינים ילדים לעולם הכסף

1 מבוגרים רבים נמנעים מלדבר עם ילדים על כסף, כי הם רואים בו נושא מסובך שעלול להדאיג את הילדים שלא לצורך. אנחנו, המתנדבים בעמותה לכלכלה נבונה במשפחה, ממליצים להורים לשוחח עם ילדיהם על כסף, כי ידע והבנה שהילדים רוכשים בגיל צעיר יעזרו להם לנהל את הכסף שלהם בתבונה כשיגדלו.

בטבלה שלפניכם מוצגות המלצות להורים: מה כדאי ללמד את הילדים בנושאים פיננסיים[3], ועד איזה גיל.

	עד סוף כיתה א'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ט'	עד סוף כיתה י"ב
ניהול תקציב	הסבירו לילדיכם שאי אפשר לקנות הכול, ושלפעמים צריך לבחור בין שני דברים. הרגילו אותם לכבות את האור ולסגור את הברז.	תנו לילדיכם דמי כיס קבועים, וקבעו יחד במה ישתמשו בהם.	עזרו לילדיכם לסדר את מה שהם רוצים לקנות לפי סדר חשיבות.	העלו את סכום דמי הכיס, ודברו עם ילדיכם על ההוצאות שהם יכולים לממן בעצמם.	עודדו את ילדיכם למצוא עבודה, והסבירו להם מה הן זכויותיהם כעובדים.
בנקאות וביטוח	ספרו לילדיכם מה הוא כסף ומה אפשר לעשות בו.	הסבירו לילדיכם מה הוא בנק ומה תפקידו.	הַדְגִימוּ לילדיכם את אמצעי התשלום השונים, ושוחחו איתם על היתרונות והחסרונות של כל אחד.	לַמְּדוּ את ילדיכם מושגים מעולם הבנקים, כמו הלוואה, ריבית ומשכנתה, וספרו להם מה תפקידו של ביטוח.	
צרכנות נבונה		כתבו עם ילדיכם רשימת קניות ולכו לקנות יחד. ספרו להם לשם מה נועדו פרסומות.	בִּדְקוּ עם ילדיכם כיצד משווים מחירים, ושימו לב לתרגילים שבהם חנויות מפתות אותנו לקנות.	הראו לילדיכם דרכים לחסוך כשקונים בגדים, מתנות או בילויים.	שוחחו עם ילדיכם על קנייה בטוחה במרשתת (באינטרנט).
חיסכון		קבעו יחד עם ילדיכם מטרה שלשמה יחסכו.	חשבו יחד עם ילדיכם למי אפשר לתרום חלק מהכסף שחסכו.	הכפילו את הסכום שחסכו ילדיכם, והסבירו להם מדוע חשוב לחסוך.	

3 [3] נושאים פיננסיים – נושאים שקשורים לכסף.

טקסט 5: על מה הולך הכסף שלכם?

1 *אתר מרשתת (אינטרנט) לבני נוער ערך סקר, ושאל את הגולשים על הרגלי הקנייה שלהם. לפניכם כתבה שהתפרסמה באתר אחרי שהתקבלו תוצאות הסקר.*

2 לפני שבועיים רצינו לגלות איך בני נוער מוציאים את הכסף שלהם, ולכן העלינו לאתר סקר. רבים מכם הצביעו וסיפרו לנו על ההרגלים שלכם – תודה לכל מי שהשתתף!

אלה התוצאות של אחת השאלות בסקר:

3

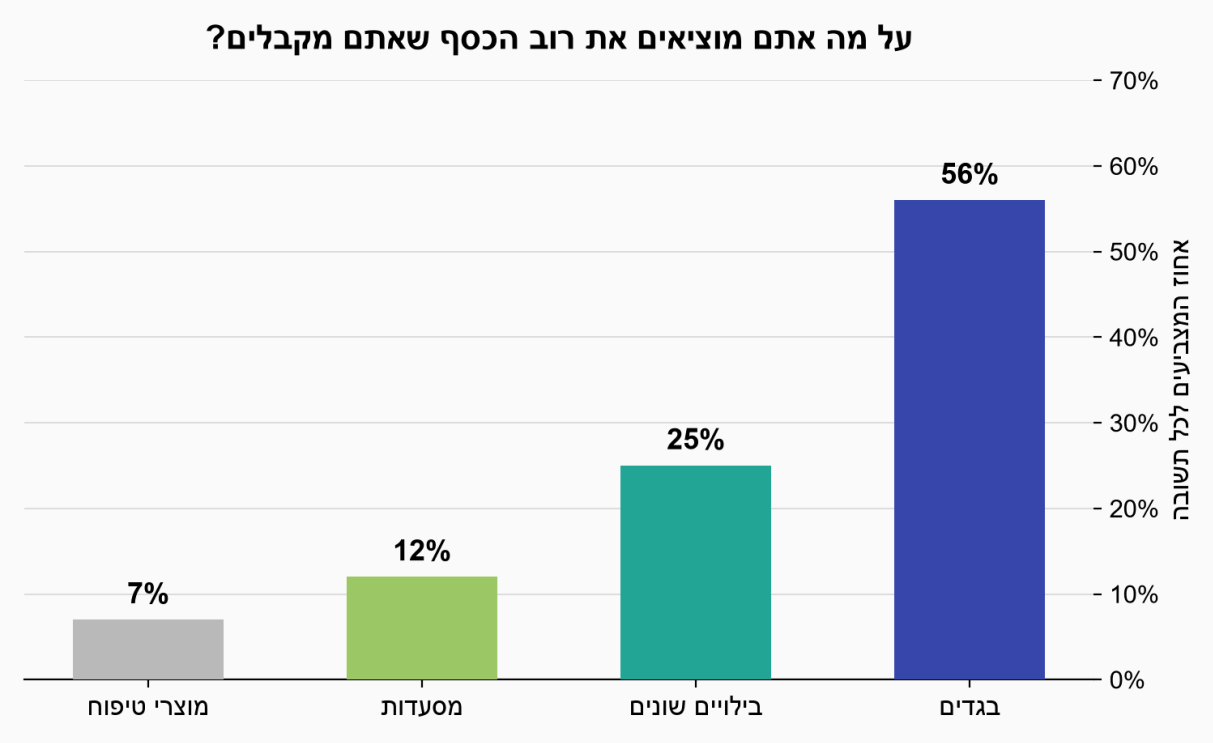

4 מה מגלות התוצאות? 56% מכם מבזבזים את רוב כספם על בגדים. 25% מוציאים את רוב כספם על בילויים שונים, ו־12% מבזבזים אותו בעיקר במסעדות. רק 7% מפזרים את רוב כספם על מוצרי טיפוח.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

שאלה 1 (3 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 1: אֶסְפֶּרַנְטוֹ – שפה אחת לכל העמים"

קראו את טקסט 1, "אספרנטו – שפה אחת לכל העמים', וענו על שאלות 1–9.

מהי המטרה העיקרית של הטקסט?

1. למסור מידע על זמנהוף ועל השפה שהוא יצר
2. לשכנע את הקוראים להתחיל ללמוד אספרנטו
3. להראות כיצד האספרנטו הביאה שלום בין עמי אירופה
4. למחות על כך שהאספרנטו לא נעשתה שפה רשמית בעולם

שאלה 2 (3 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 1: אֶסְפֶּרַנְטוֹ – שפה אחת לכל העמים"

דוברי האספרנטו מפוזרים היום במדינות רבות בעולם, וכולם מדברים באותה שפה.

האם דוברי האספרנטו הם קבוצה אתנית? הסבירו על פי הטקסט.

שאלה 3 (3 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 1: אֶסְפֶּרַנְטוֹ – שפה אחת לכל העמים"

זמנהוף כתב את ספרו "שפה בין־לאומית" בשפה הרוסית.

מדוע לא כתב אותו בשפת האספרנטו?

1. כי זמנהוף לא שלט בשום שפה מלבד רוסית.

2 כי באספרנטו היו מעט מדי מילים לכתיבת ספר שלם.

3 כי באותה תקופה כמעט אף אחד עוד לא הכיר את האספרנטו.

4 כי זמנהוף כתב את הספר לפני שסיים לפתח את השפה.

שאלה 4 (8 נק')

הבנת הנקרא – איתור מידע

השאלה מתייחסת ל"טקסט 1: אֶסְפֶּרַנְטוֹ – שפה אחת לכל העמים"

בטבלה שלפניכם מסודרים לפי השנים אירועים מתולדות האספרנטו.

כתבו בכל משבצת ריקה את מה שחסר בה – שנה או אירוע.

שנה	אירוע
1878	**(א)** _____
(ב) _____	יצא לאור הספר "שפה בין־לאומית".
1905	**(ג)** _____
1917	זמנהוף נפטר.
1954	**(ד)** _____

א. 1878 – מה קרה? (2 נק')

_____

ב. באיזו שנה יצא לאור הספר "שפה בין־לאומית"? (2 נק')

_____

ג. 1905 – מה קרה? (2 נק')

_____

ד. 1954 – מה קרה? (2 נק')

שאלה 5 (3 נק')

הבנת הנקרא – הערכה ביקורתית ורפלקציה

השאלה מתייחסת ל"טקסט 1: אֶסְפֶּרַנְטוֹ – שפה אחת לכל העמים"

חוקרת מצאה מכתב כתוב אספרנטו, ובו מודה זמנהוף לארגון אונסק"ו על ההחלטה להכיר באגודת האספרנטו העולמית. על המכתב מופיעה חתימתו של זמנהוף. לאחר בדיקה קצרה הבינה החוקרת שהמכתב מזויף.

מדוע לא ייתכן שהמכתב אמיתי?

שאלה 6 (3 נק')

הבנת הנקרא – הערכה ביקורתית ורפלקציה

השאלה מתייחסת ל"טקסט 1: אֶסְפֶּרַנְטוֹ – שפה אחת לכל העמים"

נניח שזמנהוף היה חי היום. האם לדעתכם הוא היה מרוצה מהמצב של שפת האספרנטו בימינו?

נמקו את דעתכם בעזרת מידע מהטקסט.

שאלה 7 (4 נק')

הבנת הנקרא – איתור מידע

השאלה מתייחסת ל"טקסט 2: מה מיוחד בשפת האספרנטו?"

קראו את טקסט 2, "מה מיוחד בשפת האספרנטו?", וענו על שאלות 7–9.

א. על פי הטקסט, ציינו **שני** ערכים שהאספרנטו מבוססת עליהם, השונים זה מזה. (2 נק')

1. _____

2. _____

_____

_____

_____

ב. על פי הטקסט, ציינו **שני** מאפיינים לשוניים של האספרנטו, השונים זה מזה. (2 נק')

1. _____

2. _____

_____

_____

_____

שאלה 8 (4 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 2: מה מיוחד בשפת האספרנטו?"

בטקסט 2 מופיעה טבלה של פעלים בעברית ובאספרנטו. בטבלה חסרים הגופים "אתה", "את", "אתם" ו"אתן". באספרנטו מבטאים את כל הגופים האלה במילה vi.

היעזרו בטבלה שבטקסט, וקבעו מה צורת הפועל המתאימה באספרנטו בכל שורה. כתבו בכל שורה **skribis** או **skribos**.

	זמן	גוף	הפועל בעברית	הפועל באספרנטו (skribis / skribos)
א.	עבר	אתה / את (vi)	כתבתָ / כתבתְ	_____
ב.	עתיד	אתה / את (vi)	תכתוב / תכתבי	_____
ג.	עבר	אתם / אתן (vi)	כתבתם / כתבתן	_____
ד.	עתיד	אתם / אתן (vi)	תכתבו	_____

שאלה 9 (8 נק') לשון – תחביר

בכל אחד מהמשפטים שלפניכם, מצאו את הנושא ואת הנשוא.

1. כבר בנעוריו הפגין זמנהוף עניין רב בשפות שונות. (2 נק')

הנושא: _____ הנשוא: _____

_____

2. המריבות בין הקבוצות השונות בעיר ביאליסטוק הובילו למתיחות רבה. (2 נק')

הנושא: _____ הנשוא: _____

_____

3. בשנים האחרונות נוספו לאספרנטו לומדים רבים בזכות המרשתת. (2 נק')

הנושא: _____ הנשוא: _____

_____

4. בעשרות ארצות מתכנסים דוברי אספרנטו למפגשים קבועים. (2 נק')

הנושא: _____ הנשוא: _____

_____

שאלה 10 (3 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 3: ללמוד מן הטבע"

קראו את טקסט 3, "ללמוד מן הטבע", וענו על שאלות 10–15.

מהו הרעיון העיקרי שעומד ביסוד ענף הבִּיוֹמִימִיקְרִי?

1. להפיק חומרים מהטבע ולייצר מהם מוצרים לבני האדם
2. להתבונן בטבע וללמוד ממנו כיצד לפתור בעיות של בני האדם
3. לחקור בעיות של בעלי חיים וצמחים ולעזור להם לפתור אותן

4 להעביר לטבע פתרונות שבני האדם המציאו

שאלה 11 (3 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 3: ללמוד מן הטבע"

בשורה 5 כתוב: "...ולהתאים אותם **לצורכיהם**".

לצורכיהם של מי או של מה הכוונה?

1 של בעלי החיים

2 של הפתרונות

3 של הצמחים

4 של בני האדם

שאלה 12 (3 נק') הבנת הנקרא – הערכה ביקורתית ורפלקציה

השאלה מתייחסת ל"טקסט 3: ללמוד מן הטבע"

בסוף הפסקה הראשונה מוזכרות שתי גישות שבהן בני האדם מפיקים תועלת מהטבע:

• ניצול משאבי הטבע לטובת האדם

• התבוננות בטבע ולמידה ממנו

בדיון בכיתה הציג המורה דוגמה שבה באות לידי ביטוי שתי הגישות:

> **שונית מלאכותית** היא מבנה שמורידים לקרקעית הים. המבנה דומה בצורתו לשונית אלמוגים טבעית, ולכן דגים רבים מתאספים סביבו, והדייגים יכולים לדוג אותם בקלות.

הסבירו כיצד **כל אחת** משתי הגישות באה לידי ביטוי בדוגמה הזאת.

שאלה 13 (3 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 3: ללמוד מן הטבע"

לפי הטקסט, דה וינצ'י הניח את היסודות לביומימיקרי.

תארו **שתי** פעולות של דה וינצ'י, והסבירו איך הפעולות האלה משקפות את הרעיון של הביומימיקרי.

שאלה 14 (5 נק') הבנת הנקרא – איתור מידע

השאלה מתייחסת ל"טקסט 3: ללמוד מן הטבע"

השלימו את הטבלה על פי המידע שבטקסט.

	המוצר	בעל החיים שאותו מחקים	מטרת החיקוי	למי מיועד המוצר
א.	חזית הרכבת המהירה ביפן	**(1)** _____	**(2)** _____	לנוסעים ולתושבים שגרים ליד המסילה
ב.	**(1)** _____	כריש	**(2)** _____	**(3)** _____

א1. שורה א – בעל החיים שאותו מחקים (1 נק')

א2. שורה א – מטרת החיקוי (1 נק')

ב1. שורה ב – המוצר (1 נק')

ב2. שורה ב – מטרת החיקוי (1 נק')

ב3. שורה ב – למי מיועד המוצר (1 נק')

שאלה 15 (3 נק') הבנת הנקרא – הערכה ביקורתית ורפלקציה

השאלה מתייחסת ל"טקסט 3: ללמוד מן הטבע"

באיזה אופן מוצג המידע בטקסט "ללמוד מן הטבע"?

1. יתרונות וחסרונות
2. סיבה ותוצאה
3. טענה ונימוקים
4. תופעה ודוגמאות

שאלה 16 (3 נק') הבנת הנקרא – איתור מידע

השאלה מתייחסת ל"טקסט 4: מכינים ילדים לעולם הכסף"

קראו את טקסט 4, "מכינים ילדים לעולם הכסף", וענו על שאלות 16–21.

לפי הפסקה הראשונה, מדוע כדאי להורים לשוחח עם ילדיהם על כסף כבר כשהם קטנים?

1. כי ידע על כסף שהילדים רוכשים בגיל צעיר יעזור להם לנהל את כספם בתבונה כשיגדלו.
2. כי גם לילדים קטנים יש כסף משלהם.
3. כי ילדים קטנים סקרנים ולומדים מהר נושאים חדשים.

4 כי ילדים צריכים לדאוג לצורכיהם בעצמם כבר מגיל צעיר.

שאלה 17 (3 נק') הבנת הנקרא – איתור מידע

השאלה מתייחסת ל"טקסט 4: מכינים ילדים לעולם הכסף"

על פי הטבלה, אילו נושאים מומלץ ללמד ילדים **עד סוף כיתה ד'**? בחרו **שני** נושאים.

1 מה הוא בנק ומה תפקידו

2 ההבדלים בין אמצעי התשלום

3 השוואה בין מחירים בחנויות

4 קביעת מטרה לחיסכון

5 מושגים כמו ריבית והלוואה

שאלה 18 (4 נק') הבנת הנקרא – הבנה (פרשנות והיסק)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 4: מכינים ילדים לעולם הכסף"

מהטבלה שבטקסט הושמטו ארבעה תאים. לפניכם התוכן שלהם:

תא 1: הציגו לילדיכם אפיקים שונים לחיסכון ולהשקעה. שוחחו איתם על תוכנית "חיסכון לכל ילד": איך היא פועלת, ובמה כדאי להשקיע את הכסף שנצבר בה.

תא 2: קנו לילדיכם קופת חיסכון.

תא 3: הסבירו לילדיכם מה ההבדל בין דבר שאנחנו צריכים לדבר שאנחנו רק רוצים, והראו להם כמה עולים מוצרים בחנות.

תא 4: פתחו יחד עם ילדיכם חשבון בנק משלהם. קראו איתם את ההסכם עם הבנק, כולל האותיות הקטנות, והראו להם איך עוקבים אחרי החשבון ביישומון (אפליקציה) של הבנק.

לפניכם העתק של הטבלה, ובו ארבעה תאים ריקים (א)–(ד). כתבו ליד כל אות את מספר התא שמתאים למקום הזה.

	עד סוף כיתה א'	עד סוף כיתה ד'	עד סוף כיתה ו'	עד סוף כיתה ט'	עד סוף כיתה י"ב
ניהול תקציב	הסבירו לילדיכם שאי אפשר לקנות הכול, ושלפעמים צריך לבחור בין שני דברים. הרגילו אותם לכבות את האור ולסגור את הברז.	תנו לילדיכם דמי כיס קבועים, וקבעו יחד במה ישתמשו בהם.	עזרו לילדיכם לסדר את מה שהם רוצים לקנות לפי סדר חשיבות.	העלו את סכום דמי הכיס, ודברו עם ילדיכם על ההוצאות שהם יכולים לממן בעצמם.	עודדו את ילדיכם למצוא עבודה, והסבירו להם מה הן זכויותיהם כעובדים.
בנקאות וביטוח	ספרו לילדיכם מה הוא כסף ומה אפשר לעשות בו.	הסבירו לילדיכם מה הוא בנק ומה תפקידו.	הַדְגִימוּ לילדיכם את אמצעי התשלום השונים, ושוחחו איתם על היתרונות והחסרונות של כל אחד.	לַמְּדוּ את ילדיכם מושגים מעולם הבנקים, כמו הלוואה, ריבית ומשכנתה, וספרו להם מה תפקידו של ביטוח.	**(א)** _____
צרכנות נבונה	**(ב)** _____	כתבו עם ילדיכם רשימת קניות ולכו לקנות יחד. ספרו להם לשם מה נועדו פרסומות.	בְּדְקוּ עם ילדיכם כיצד משווים מחירים, ושימו לב לתרגילים שבהם חנויות מפתות אותנו לקנות.	הראו לילדיכם דרכים לחסוך כשקונים בגדים, מתנות או בילויים.	שוחחו עם ילדיכם על קנייה בטוחה במרשתת (באינטרנט).
חיסכון	**(ג)** _____	קבעו יחד עם ילדיכם מטרה שלשמה יחסכו.	חשבו יחד עם ילדיכם למי אפשר לתרום חלק מהכסף שחסכו.	הכפילו את הסכום שחסכו ילדיכם, והסבירו להם מדוע חשוב לחסוך.	**(ד)** _____

שאלה 19 (4 נק') לשון – צורות (פועל ושם)

בטבלה שלפניכם ארבעה משפטים. בכל משפט מודגשת צורת בינוני.

קבעו לגבי כל צורת בינוני מודגשת: האם היא משמשת במשפט **פועל**, **שם תואר** או **שם עצם**?

	המשפט	פועל / שם תואר / שם עצם
דוגמה	כותרת הטקסט היא: "**מכינים** ילדים לעולם הכסף".	פועל
1.	בעמותה **ממליצים** להורים לשוחח עם ילדיהם על כסף.	_____
2.	**מוכרים** בחנויות משתמשים בתרגילים כדי לפתות אותנו לקנות.	_____
3.	בעבר חשבתי שכסף הוא נושא **מסובך** מדי לילדים.	_____
4.	ההמלצות בטבלה **מחולקות** לפי גיל הילדים.	_____

שאלה 20 (7 נק') לשון – צורות (פועל ושם)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 4: מכינים ילדים לעולם הכסף"

בטבלה שלפניכם שלושה משפטים מהטקסט. בכל משפט מודגש פועל.

א. השלימו את התאים הריקים בטבלה. (5 נק')

	המשפט	שורש	בניין
1.	**לַמֵּדו** את ילדיכם מושגים מעולם הבנקים.	ל-מ-ד (דוגמה)	_____
2.	**הַדְגִימו** לילדיכם את אמצעי התשלום השונים.	_____	_____
3.	**בִּדְקו** עם ילדיכם כיצד משווים מחירים.	_____	_____

ב. באיזה גוף ובאיזה זמן / דרך כתובים כל שלושת הפעלים המודגשים? (2 נק')

- גוף: _____

• זמן / דרך: _____

_____

שאלה 21 (4 נק') לשון – תחביר

לאיזה סוג שייך כל משפט? כתבו ליד כל משפט: **פשוט**, **איחוי (מאוחה או מחובר)** או **מורכב**.

	המשפט	סוג המשפט
דוגמה	ההורים פתחו לילדיהם חשבון בנק.	פשוט
1.	נועם יודע לחסוך כסף, למרות זאת הוא אינו עומד בפיתוי של מבצעים.	_____
2.	בני נוער רבים קונים במרשתת בגלל הנוחות של קנייה מהבית.	_____
3.	אף על פי שמאיה ידעה לחסוך כסף, היא לא עמדה בפיתוי של מבצעים.	_____
4.	השוויתי בין המחירים בכמה חנויות, ולכן קניתי את המעיל בזול.	_____

שאלה 22 (3 נק') הבנת הנקרא – הערכה ביקורתית ורפלקציה

השאלה מתייחסת ל"טקסט 5: על מה הולך הכסף שלכם?"

קראו את טקסט 5, "על מה הולך הכסף שלכם?", וענו על שאלות 22–26.

באחת מכיתות ט' לומדים 32 תלמידים. בשיעור על חינוך פיננסי, 18 מהם סיפרו שהם מוציאים את רוב כספם על בגדים.

האם הנתון הזה מתאים לתוצאות הסקר שמוצגות בטקסט? נמקו את תשובתכם.

_____

_____

_____

שאלה 23 (3 נק') הבנת הנקרא – הערכה ביקורתית ורפלקציה

השאלה מתייחסת ל"טקסט 5: על מה הולך הכסף שלכם?"

בעלת חנות למוצרי טיפוח רוצה להרחיב את מעגל הלקוחות שלה, ולמשוך לחנות גם בני נוער.
היא חיפשה מידע על הרגלי הקנייה של בני נוער ומצאה את הסקר שבטקסט 5.

איך תוצאות הסקר יכולות לעזור לבעלת החנות להרוויח יותר? הציעו דרך אחת.

שאלה 24 (3 נק') הבנת הנקרא – הערכה ביקורתית ורפלקציה

השאלה מתייחסת ל"טקסט 5: על מה הולך הכסף שלכם?"

בפסקה האחרונה הכותב מציג במילים את ממצאי הסקר.

מה העמדה שלו כלפי הרגלי הקנייה של בני הנוער?

1. עמדה מעודדת
2. עמדה אדישה
3. עמדה ביקורתית
4. עמדה ספקנית

שאלה 25 (4 נק') לשון – תחביר

לפניכם משפט:

> בסקר שאלו את בני הנוער: "על מה אתם מוציאים את רוב הכסף שאתם מקבלים?"

העבירו את המשפט לדיבור עקיף.

שאלה 26 (3 נק') לשון – צורות (פועל ושם)

השאלה מתייחסת ל"טקסט 5: על מה הולך הכסף שלכם?"

בכתבה מופיעים שלושה פעלים בזמן הווה: **מוציאים**, **מבזבזים**, **מפזרים**.

למה בחר הכותב בזמן הווה?

1. כי הפעולות מתרחשות ממש ברגע זה.
2. כי אלה פעולות שבני הנוער עושים בדרך כלל.
3. כי הכותב לא רוצה לציין מי עושה את הפעולות.
4. כי הכותב רוצה להראות שהפעולות כבר הסתיימו.

עוד מבחנים עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/meitzav/hebrew-9